

СИНТАКСИЧНІ ОСНОВИ ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ

Запорізька державна інженерна академія, кафедра УСФН

Чіткість і логічність викладу тексту нормативного акта досягається за рахунок бездоганного дотримання правил синтаксису:

1. Правовий документ має розповідний характер, переважають прості речення з прямим порядком слів:

а) група підмета ставиться перед групою присудка: Наймодавець може пред'явити в суді...; Боржник не звільняється від відповідальності...;

б) узгоджене означення стоїть перед означуваним словом, а неузгоджене - одразу після нього: приватна власність, цивільне право, майнова відповідальність;

в) вставні слова (вказівка на висловлене раніше, систематизація викладу, пояснення окремих слів і словосполучень, посилання на джерело повідомлюваного) виносяться на початок речення: безсумнівно, по-перше, по-друге, наприклад, таким чином тощо.

2. Переважає присудок, що має форму теперішнього часу із значенням позачасовості, постійності: Україна є республікою.

3. Поширені пасивні конструкції, у яких вибір присудка часто обмежений і тісно пов'язаний із лексичним значенням підмета: вимоги задовольняються, показники встановлюються, прибуток одержується, операція проводиться, витрати скорочуються, позовна давність встановлюється, стаття передбачає, право власності набувається і припиняється.

4. Характерним проявом стилю нормативного акта є нанизування відмінкових форм, розміщених підряд кількох слів в одному відмінку, найчастіше в родовому або в орудному: Володіння майном вважається правомірним, якщо інше не буде встановлено судом, арбітражем, третейським судом.

5. Довжина і складність будови простого речення зростає за рахунок віддієслівних іменників і тих слів та зворотів, яких ці іменники вимагають після себе: витребування (кого? чого? ким? чим?), володіння (чим? ким?), встановлення (чого? ким?). Цілком очевидно, що такі речення об'ємні і багатослівні.

6. Ознакою юридичного документа є інфінітивні конструкції: зобов'язати, затвердити, порушити справу, надати, скасувати, попередити, забезпечити, відшкодувати.

7. Типовим для нормативних текстів є дієприкметникові та дієприслівникові звороти, що дає змогу чітко виявити логічне підпорядкування частин висловлюваної думки, а також - економніше висловити її. Дієприслівниковий зворот переймає функцію підрядного речення і, за загальним правилом, виносяться на початок конструкції: встановивши факт перебування..., керуючись статтею закону..., беручи до уваги..., розглянувши матеріали справи... Але не варто кожне речення розпочинати зворотом, це переобтяжує текст, робить його надто «сухим».

8. У тексті нормативного акта можуть бути складні синтаксичні конструкції, кількість слів у яких, за нашими підрахунками, сягає 250 одиниць. Щоб такий словесний масив не видавався надто загромадженим, його варто розбивати на пункти, підпункти тощо, кожен з яких розпочинати з абзацу, тобто вдаватися до структурно-композиційного підходу.

Законодавчий жанр формує стереотипні синтаксичні конструкції, уникаючи варіантів висловлення, які б породжували неоднозначність сприймання, розуміння тексту. У зв'язку з цим порядок слів у реченні підпорядковується головному принципу жанру - думка повинна бути висловлена чітко, з урахуванням усіх причинно-наслідкових зв'язків між повідомлюваними фактами, кожна стаття нормативного акта дозволяє тільки одне тлумачення.

